

СТАНОВИЩЕ
ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА ДИМИТЪР БОГДАНОВ
„МЕТАФИЗИКА НА СВЕТЛИНАТА В АРЕОПАГИТСКИЯ
КОРПУС“
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН
„ДОКТОР“ ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 2.4. РЕЛИГИЯ
И ТЕОЛОГИЯ (*Християнска философия*)
от проф. дфн Нина Димитрова

Димитър Богданов е редовен докторант в катедрата по Систематическо богословие в Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ в периода 2020 – 2024 г. Освен магистратура по богословие от СУ, той има и по философия, също от СУ (обстоятелство с важно значение за неговата докторантура). Богданов има няколко публикации по темата на дисертацията в специализирани издания, участия с доклади в научни форуми, както и съществено участие в научно-изследователския проект, ръководен от проф. Иван Христов – „Тезаурус на богословието на преп. Максим Исповедник“. Документите му в настоящата процедура по защита на дисертационния му труд са изрядни. За член на научното жури съм зачислена със заповед на Ректора РД 38-19 от 19. 12. 2024 г.

Темата на дисертационното изследване – „Метафизика на светлината в Ареопагитския корпус“, търси пресечните точки между богословие и философия и затова компетентността на докторанта в двете сфери (и по конкретно: в античната философия и византийското богословие) е така необходима.

Дисертацията е в общ обем от 329 страници; библиографията обхваща 100 заглавия на кирилица и латиница. Трудът е структуриран в предговор, увод, три глави и заключение.

В предговора са изтъкнати мотивите за проведеното изследване, центрирано около питането за божественото начало на света откъм философска и богословска гледна точка.

Уводът е доста обширен и пространно изяснява актуалността, задачите, целите, предмета и обекта на изследването, както и избрания методологически апарат. Актуалността на темата е обоснована както с нейната теоретична значимост, така и с обстоятелството, че тя се оказва почти неизследвана в богословието/философията у нас. Прегледът на съвременното ѝ състояние е много подробен, като коментарът акцентира и върху българския принос (трудове на български философи и богослови са продуктивно използвани в дисертацията).

Формулираната хипотеза има отношение към трансформирането на есенциалистката метафизика на светлината у Плотин и Прокъл, към нейната десубстанциализация от страна на Псевдо-Дионисий. Като цяло, основният дискуссионен проблем е този за отношението между същност и енергия (в различните му конкретизации) в прочита на неоплатонизма и на християнството. Усърдно и грижливо проведено, сравнението между тях и отчетливото изявяване на разликите откъм всеки отделен аспект на изследваната тема представлява същността на настоящата дисертация.

Всяка от частите в нея е разчленена и по-нататък на параграфи и подпараграфи, а накрая следват „изводи“ – всъщност това са изведени синтетично основните положения от главата, което улеснява читателя.

Първата глава – „Неоплатонически философски предпоставки за християнското богословие на светлината в трактатите на Ареопагитския корпус“ е посветена на сравнението между светлинната метафизика на неоплатонизма (като доминиращата философия на късната античност) и трансформацията ѝ в Ареопагитския корпус. Сравнението тук (както впрочем и навсякъде в дисертацията) е проведено прецизно и разликите са релефно открити. Ще приведа едно изречение за пример: „... преходът от небитие към битие в християнството е производство на съвършенство в приведената в битие форма, докато в неоплатонизма преходът от небитие към битие произвежда отпаднал от единството и съвършенството продукт“ (с. 88). Или, при Прокъл и Плотин животът – като резултат от процеса на „отпадане“ – е вече загуба и отнемане на единство и съвършенство. Показани са в детайли и другите следствия от

диаметралната разлика между неоплатонистката еманация на светлината и прошествието ѝ в християнството, което трансформира неволевия, автоматичния процес на еманация на Единното в съзнателен волеви творчески акт в християнството. Трансформацията се състои и в замяната на светогледа, според който отношението на Бога към човека е сложно и твърде опосредствано, с такова схващане, където връзката е по-директна.

Втората глава – „Християнското богословие на светлината в Ареопагитския корпус“ е от основно значение за дисертацията. Тя започва с твърдението, че светлината е самата теология, а в тази връзка е разгледано и отношението теология – философия.

По логиката на изложението е ясно, че тук са съсредоточени усилията на неоплатоническата метафизика на светлината да бъде противопоставена християнската, която обособява божествена и тварна светлина. Показано е как за разлика от неоплатонизма божествената светлина е абсолютно трансцендентна на света, но е иманентна като благо действие в него. Усилията са съсредоточени върху обяснението на православното разбиране на съотношението между божествената същност и божествените енергии, доколкото то определя по-нататъшните разлики (в тази част на дисертационното изследване са обособени 16 съществени различия) между основните положения в двата вида метафизични светогледа. Особено релефно изпъква разликата между двата типа разбираня за спасението – между ставането бог по същност (природа) и ставането бог по благодат, обожение. Това е и едно от най-важните следствия от трансформацията на неоплатонизма в Ареопагитския корпус.

Тук е мястото да отбележа, че за мен „покръстване“ – използван от автора термин, не е подходящ; трансформиране, преобразяване, християнска интерпретация и пр. (широко използвани в дисертацията) са по-уместни.

Третата глава – „Ареопагитското мистическо богословие на светилната. Мистика на светлината и възхождение към Бога“ съдържа размишления върху разликите между мистичния опит на Ареопагит и този на Плотин и Прокъл,

съпоставя интелектуалното възхождение към Бога при неоплатонизма с екстатичното при Ареопагит; разсъждава върху мистиката на светлината като божествен мрак, върху двата типа екстаз и върху техните различни битийни цели, а окончателното твърдение гласи, че обожението не е естествена способност на човешката природа, но идва от силата на божествената светлина.

В заключението докторантът представя убедителни доказателства за изпълнението на поставените в началото цели и задачи.

Димитър Богданов е формулирал три научни приноса, с чиято претенция съм съгласна. Между първия – твърде обстоятелствено описан, и третия, има частично съвпадение.

В заключение: представеният дисертационен труд е на високо теоретично ниво, доказва възможностите на автора му да се справи с тази нелека тема и по този начин успешно да запълни съществени пропуски по отношение на разработката ѝ у нас. Като член на научното жури по защитата на настоящата дисертация, ще гласувам категорично с „да“ на Димитър Божидаров Богданов да бъде присъдена исканата образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.4 *Религия и теология*, специалност *християнска философия*.

17. 02. 2025

Подпис: